

Ezek között a régi elvtársak között sokan vannak, akik egyen és másón áttestek. A Horthy-rendőrségen és a börtönökben a bánásmód egyáltalán nem használt az idegeiknek, és ezt is felhasználják egyesek, hogy megszabaduljanak a párt régi harcosaitól. Ez nem elszigetelt jelenség — és ezért a pártvezetőséget felelősség terheli. Ugyancsak felelősség terheli az üzemek és hivatalok vezetőit is, mert általában olyanok a beosztottak, mint a vezetők, azokat utánozzák. Az a véleményem, hogy pártunk hagyományával sokkal jobban kell gazdálkodni. Ne hallgassuk el a hibákat, de mutassuk meg azt a hősiességet, a hétköznapi, az üzemek, börtönök hősiességét, ami a pártunkat régen jellemezte. Nem személyi kultusz az, hogyha a párttörténeti órán nemcsak általánosan beszélünk róla, hanem az egyszerű harcosokat is megemlítjük. Igaz, ez azzal a veszéllyel is járhat, hogy a néven nevezett egykori harcos esetleg olyan gazdasági és erkölcsi körülmények között él, mert bírálni mert, és azt mondták rá, hogy olyan szektás volt, hogy börtönbe záratta magát a Horthy-fasizmus alatt. Van egy párthatározat a régi harcosok megbecsüléséről, de ezt be is kellene tartani. Ehhez persze nem az kell, ami ma is szokásos, hogy ha a régi harcost sérelem éri és valamelyik pártszervezethez fordul, az oda küldi vissza a jelentést, akik ellen a panasz szól. Nyilvánvaló, hogy ilyenkor csak annak lehet baja, aki a jelentést megírta. Befejezésül annyit mondok, hogy a magyar nép és benne az ifjúság saját magát becsüli meg, ha megbecsüli azokat a régi harcosokat, akik a Horthy-fasizmus ellen a magyar nép szabadságáért harcoltak.

VILMOS JÓZSEF: Kedves Elvtársak! Engedjék meg, hogy egészen röviden egy megjegyzést tegyek, majd utána két kérdést tegyek fel. Először, ami a megjegyzéssel kapcsolatos. Azt hiszem, hogy nem lehet szó nélkül elmenni azok mellett a vélemények mellett, amelyek az utóbbi időben arról szóltak, hogy nálunk a marxizmus-leninizmus ügye legalább is — enyhe kifejezéssel szólva — nem áll a legjobban. Meg szeretném itt említeni, bár tudom, hogy most nem az a feladat, hogy személyes önkritikát mondjak, hogy én is, mint aki egyetemi oktatásban, illetve pártfőiskolán dolgoztam, sok hibát követtem el ezen a téren és meg szeretném mondani azt is, hogy a XX. Kongresszus tanulságai voltak azok, amelyek azt hiszem engem is, mint sok más elvtársat is, segítettek a hibák kiküszöbölésében. Mindezek mellett merem állítani, hogy a marxizmus-leninizmus ügye, ha nem is áll a legjobban, de talán olyan nagyon nagy bajok még sincsenek. Nem lehet azt mondani, hogy nálunk nem alakult ki egy olyan réteg a kommunisták között és pedig jelentékeny számban, akik

ne bíznának a marxizmusban és ne szélesedett volna ennek a rétegnek a száma. Hogy ez mennyire így van, hadd mondjak el egy példát. Maga a XX. Kongresszus szelleme, annak hatása egyes elvtársakra, én azt hiszem illusztrálja kellőképpen a helyzetet. Hadd idézzem itt a sztálini értékelésekkel kapcsolatos hibákat. Azt hiszem, nem lehet véletlennek tekinteni, hogy a párttagságban igen jelentékeny azoknak a száma, akik annál a — lehet mondani — fordulatként bekövetkező eseménynél, nem látták volna azt, hogy itt milyen jellegű kérdésről van szó. Igen nagy számban vannak olyan kommunisták, akik helyesen értékelték az eseményeket. Azt gondolom, hogy látták, hogy egyes vezetőknek a leváltása vagy halála nem jelent szakadást a munkásmozgalom életében, beláthatták azt, hogy a pártot nem az egyes személyek iránti feltétlen hűség és bizalom, hanem a párt iránti bizalom kell, hogy vezesse. Világos az, hogy például Sztálin értékelésében nem a baráti érzelmek, a vakon kiszolgálás a jelentős, hanem az, hogy miképpen értékeljük a munkásmozgalomban a helyzetét, tevékenységét, hogy segítette előrevinni kellőképpen a párt ügyét vagy nem. Én azt hiszem, hogy nyugodtan elmondhatom, hogy itt ez a kérdés alapvető része, a bizalmi kérdés. Nem öncélúan említem meg ezt a kérdést, csak szeretném felvetni. Mint nagyon sokan másoknál, nálunk, a mi pártunkban is felvetődött a bizalom kérdése. Meg kell mondanom, hogy ez központi jelentőségű probléma ma pártunkban. Nyugodtan állíthatom azt is, éppen a XX. Kongresszus tapasztalatai alapján, hogy nem lehet a pártegység elvi kérdését egyes személyek iránti bizalomra korlátozni, legyen az vezető, vagy beosztott, de kétségtelen tény az, hogy a párt ügye csak akkor mehet előre, akkor érhet el sikereket, ha meghallgatják a tömegeket, ha nem azt tűzik ki feladatául, hogy személyek iránti bizalmat valósítson meg, hanem azt, hogy a párt iránti bizalmat valósítja meg. Nyíltan meg szeretném mondani, hogy vannak olyan jelek, amelyek a XX. Kongresszus óta is arra utalnak, hogy a tömegek, a párttagság elől jár, és ugyanakkor ha nem is mondom azt, hogy a vezetés gyöngé, de vannak jelentékeny visszahúzó erők is. Gondolok itt arra a közismert tényre, ahogy a párttagság a Rákosi elvtárs által megtartott aktívára¹⁷ reagált. Én azt hiszem nemcsak a saját nevemben mondom azt, hogy ez nem elégített ki bennünket. Azt hiszem, hogy az elmondottakhoz nyugodtan hozzáfűzhetem, mások nevében is, hogy itt nem valamilyen funkcionárius [-ellenes] tatárjárást akarunk rendezni, mi bízunk abban, hogy a pártapparátus jelentékeny része is képes és hajlandó a változtatásra, de ugyanakkor úgy véljük, hogy azok, akik nem hajlandók tanulni az eseményekből, azok vonják le a következtetéseket. Befejezésül még egy

megjegyzést az elmondottakhoz. Ma már Magyarországon, én az utóbbi időben legalábbis nem találkoztam senkivel, aki ne mondta volna azt, hogy a kommunistáknak a demokratizmus mozgalmának élére kell állni. Szavakban tehát nincs hiány. De most már meg kellene állapítani, hogy ha demokratizmus van és kell is lennie, akkor komolyan foglalkozzanak ezzel az igen széles rétegekben meglévő véleménnyel. Ha ez a vélemény nem lesz elfogadható, ha a demokratizmus útján megkérdezzük bennünket, a párttagságot, akkor majd elállunk mindenfajta kérdésfeltevésektől [sic]. De addig csak azt lehet mondani, hogy ténylegesen a párttagságnak most már a demokratizmus jogait követelni kell. Meg szeretném mondani, hogy tudatosan kalandoztam el, mivel az eddigi vitákon részben az én hibámból, részben azért, mert sokan jelentkeztek, nem volt alkalmam mindezeket elmondani. Elnézést kérek, de lelkiismeretem most ezzel megnyugodott.

Sokan ecsetelték azokat a problémákat, amelyek a régi párttagok kezelésével kapcsolatosak. Engedjék meg, hogy konkretizáljam ezt a kérdést. Az utolsó 10 évben két munkahelyen dolgoztam, az egyik a pártfőiskola volt, a másik az egyetemi oktatás területe. Most ha megkérdezzük például Bíró Zoltán elvtársat,¹⁸ aki a pártfőiskola igazgatója és Andics elvtársnőt,¹⁹ aki igazgatója volt a pártfőiskolának, hogy mi történt azokkal az elvtársakkal, akiket ma már közismerten indokolatlanul eltávolítottak az oktatási munkától, azt hiszem, erre a konkrét kérdésre nem kaphatnánk megnyugtató választ. Így például felvilágosítást adhatnának arról, hogy vajon Dobó János,²⁰ Ács Tamás,²¹ Becski Hanna,²² akiket eltávolítottak indokolatlanul a pártfőiskoláról, felajánlották-e nekik, hogy térjenek oda vissza és folytassák munkájukat. Lehetséges, hogy az illető elvtársak nem élnének ezzel a lehetőséggel, de mégis úgy gondolom, ha a rehabilitációt komolyan vesszük, akkor az ilyen kis kérdésben is következetesen kellene eljárni. Szeretném megemlíteni még az egyetemi területet. Orbán elvtárs,²³ az Oktatási Minisztériumban felsőfokon intézte a káderügyeket! Tőle is meg kell kérdezni, ha ő egyetért a rehabilitációval, ha ő egyetért a régi káderek helyes értékelésével, akkor miért van az, hogy olyan embereket, mint mondjuk Soós Levente²⁴ kéthetes felmondással küldtek el még 1953 előtt, és azóta sem mondták neki, hogy esetleg ha óhajt, térjen vissza az egyetemi oktatás területére. Nem beszélek olyan esetekről, amikor eléggé rafinált módon történt egyik elvtárs áthelyezése, mégpedig úgy, hogy egyik helyről a másikra rakták, mégpedig azért, mert arra számítottak, hogy elmegy a kedve az okta-

tástól. Ilyen eset is előfordult Nemes László²⁵ esetében. Ezekre feleletet kérünk, konkrét válaszokat szeretnénk kapni ezekre a kérdésekre, ha nem itt, majd máshol, később.

MIHÁLY ANDRÁS: Azt mondták itt, hogy beszéljünk mi, régi illegális pártmunkások az élményeinkről. Két élményemet akarom elmondani. Az egyik 1942. március 14. A Vasas székházban²⁶ 100 tagú énekkar előtt vezényeltem Petőfi egy versére írt kórusomat. Akkor úgy éreztem, hogy joggal mondhatom azt, hogy ennek a nemzetnek, a magyar munkásosztálynak, a magyar kultúrának nagy hagyományaihoz, céljaihoz ragaszkodó igaz kommunista vagyok. Az itt jelenlévő fiatal elvtársaknak azt akarom mondani, ha ez a célja ennek a mai összejövetelnek, soha ne érezzék magukat máskor igaz kommunistának, mint ha lelkiismeretüket megvizsgálva, tiszta szívvel elmondhatják, hogy az amit csinálnak, egyezik a nép, a munkásosztály, a magyar kultúra érdekeivel, és akkor biztosan el fogunk kerülni minden olyan szektás, nemzetellenes tevékenységet, mint pl. az „Ember tragédiájának” a betiltása volt,²⁷ vagy az írók ellen indított szégyenletes hajsza.²⁸

A másik élményem, amit el akarok mondani, 1944-ben a csillaghegyi nyomozóban,²⁹ amikor vertek Horthy pribékjei. Azt akarom erről az itt jelenlévő fiatal elvtársaknak elmondani, hogy bármilyen megszegye-nítő és fájdalmas volt maga a tény, hogy felnőtt embert vernek, egész idő alatt messze fölényben éreztem magamat azzal a Kékkői nevű fasisztával szemben, akinek a kezében a gumibot volt. Azért éreztem magam fölényben, mert az én becsületem tiszta volt, az övé pedig szennyes. És az itt jelenlévő elvtársaknak meg akarom mondani, ha már ez a célja ennek az összejövetelnek itt, hogy mi illegális elvtársak átadjuk a tapasztalatunkat, hogy csak akkor érezzék magukat igazi kommunistáknak, ha tiszta lelkiismerettel, annak megvizsgálása után azt mondhatják, hogy tiszta a becsületük.

A másik dolog, amiről beszélni szeretnék, Szalai András, akiről ma már — még nem hivatalos jelentésekből — de tudom, hogy a legtisztább, legbecsületesebb kommunisták egyike volt, ezt a Szalai Andrást, nem elegendő indokok alapján, mert nem voltak elegendő indokok, hajlandó voltam nyilvánosan gazembernek nevezni. Ezért itt most nyilvánosan megkövetem Szalai elvtársam és barátom emlékét, megkövetem életben maradt hozzátartozóit. Mindenki tegyen így elvtársak. És akkor tiszta becsülettel, az egész világot ki tudjuk fordítani a sarkából, mert a

kommunistáknak semmi más erejük nincs, mint a becsületük. Ezt pedig vissza kell szerezni.

GERGELY ERZSÉBET: Elvtársak! A forradalmi munkásmozgalom, a Kommunista Ifjómunkás Szövetség és a Kommunisták Magyarországi Pártja forradalmi kommunista múltja kötelez. Kötelez arra, hogy ne csak olyan tanulságokat vonjunk le, hogy milyen volt a múlt harca, milyen volt a kommunistáknak a magatartása, hanem olyan tanulságokat is, hogy a mai helyzetben mit kíván a forradalmi kommunista magatartás. És ha én emiatt nemcsak a múltnál fogok időzni — Tánczos elvtárs ne haragudjék rám, hogy eltérek a témától — akkor a többi elvtársak ne vegyék rossz néven tőlem, hogy eltérek a témától, mert úgy érzem, hogy erre kötelez a kommunista múlt. A múlt vizsgálatát tehát, igen röviden persze, csak abból a szempontból fogom megejteni, hogy a mai helyzethez hogy vezetett, részletes elemzésre, teljes képre nem törekszem, csupán néhány szerény gondolatot szeretnék felvetni. Az 1930-as években kezdem, illetve az 1936 előtti közvetlen 2–3 esztendőben, amikor a Kommunista Ifjómunkás Szövetség és a Kommunisták Magyarországi Pártjának lelkes forradalmi kommunista csapata tiszteletet és megbecsülést váltott ki azokban a munkásokban, és egyéb dolgozó tömegekben, akik megismerték ennek a csapatnak a harcát, vagy megismerték egyes elvtársaknak a harcát és magatartását. Kétségtelen, ezekben az időkben eredmények voltak, eredményes sztrájkokat vezettek, a legális munkásmozgalmi szervezetek erősödtek, erősödött a szervezett ellenzék, erősödtek az illegális szervezetek is, volt egy széles szimpatizáns tábora a pártnak. De ugyanabban az időben a párt felső szektás vezetése igen nagy mértékben csökkentette az eredményeket a lehetőségekhez képest. Egy pár példát. Mit jelentett akkor a szektás vezetés, amit a párttagság kénytelen volt végrehajtani? A szociáldemokrata pártban, szakszervezetben, tömegszervezetekben úgy agitáltunk elvtársak, hogy felkerestünk olyan embereket, akik még nagyon távol voltak attól, hogy harcoljanak, és mi úgy agitáltuk őket, hogy jöjjenek be a szervezetbe, itt ugyan jobboldali helytelen vezetés van, de jöjjenek be harcolni. Ha mi nem így agitáltunk volna, hogy jöjjenek be a munkásmozgalmi szervezetbe és figyelemmel kísértük volna, segítettük volna fejlődni, jóval nagyobb réteget sikerült volna a munkásmozgalomba bevonni. Vagy például ezekben az időszakokban az erőviszonyok helytelen felméréséből állandóan tüntetések voltak napirenden. Hetenként 1–2, esetleg 3 tüntetés is. Ugyancsak az erőviszonyok helytelen felméréséből kaptunk olyan utasításokat, hogy

május 1-jén sztrájkoljunk a munkaterületünkön, ahol vagyunk. Ez nem felelt meg az akkori erőviszonyoknak, nem voltunk erre képesek, de legalább a párttagok május 1-jén ne dolgozzanak. Emlékezetem szerint ez volt az egyetlen párthatározat, amit nem hajtottunk végre, mert hiszen teljesen lelepleződött volna abban az időben a kommunizmus, nem beszélve arról, hogy én nem is gyárban, hanem üzemben, tisztviselők között dolgoztam.

Egyes reális, igen sikeres tüntetések is voltak abban az időben, így pl. a második Rákosi-per³⁰ idején Törekynék³¹ a háza előtt tüntettünk, úgy tudtuk, ő lesz a perben a bíró. Ez a tüntetés, meg kell mondanom, találkozott a munkásosztály igazságérzetével, és ezért annak az időben az egyetlen komoly tömegtüntetése volt, ahol tömegek csatlakoztak a munkások közül is a tüntetőkhöz, és a rendőrség, amikor a körutat keresztezte, nem tudta szétverni a tömeget, noha riadóautókkal jöttek, a tüntetőket a Lövölde téren sikerült azután az elején lekapcsolni, hát lebuktak, és ennek következtében szétmentek. Nagyszerű kiállások voltak abban az időben nemcsak Rákosi, Sallai és Fürst³² elvtársak részéről, ahogy hallottuk már az előző elvtársaktól. Olyan elvtársakat szeretnék említeni, akiket akkor ismertem és akiknek a magatartását példamutatónak, nagyszerű embereknek ismertem meg. Gondolok Földes Ferenc³³ elvtársra, gondolok Lukács László³⁴ ifjú elvtársra, ismerik őket az elvtársak, pártunk mártírjai. De van élő elvtárs, az öreg Sollner elvtárs,³⁵ a nemesfémeselek vezetője. Gondolok Ságvári³⁶ elvtársra, nem tudom, hogy a párttörténet megfelelően tárgyalja-e Ságvári elvtárs szerepét és kiállítását, példamutató magatartását. Úgy gondolom, hogy a párttörténet részben hallgat ezekről az elvtársakról, persze vannak más elvtársak is, akiket én ismertem személyesen. Nagyon keveset írnak róluk, ahhoz a jelentőséghez képest, amit vittek a munkásmozgalomban. Szeretnék röviden visszatérni az 1936-os párthatározatra,³⁷ amely a magyarországi szervezeteket felszámolta egy időre. Ez a párthatározat mélyen lesújtotta a párttagságot, egy ideig kicsit meg is bénította. Alig tudtunk magunkhoz térni. De meg kell mondanom azt is, hogy ezt a párthatározatot velünk az akkori szektás párt nem közölte. A Kossuth Klubban, Gyórfy elvtárstól kellett meghallanom,³⁸ mert a 11 év nem volt elég, hogy megismerjük a valóságos 1936-os párthatározatot. Nem találtak az elvtársak módot arra, hogy az érintett elvtársakat összehívják és ismertessék velük, hogy mi is volt ez a 36-os határozat, miért kellett felosztatni, a központi bizottságot félreállítani. A Szovjetunióból haza-

jött elvtársak, Rákosi, Gerő és más elvtársaknak ismerni kellett ezt a határozatot, hiszen ez Kommintern határozat volt. Ezzel szemben, amit mi itthon hallottunk, az volt, hogy a szektás vezetés következtében történt a 36-os határozat. Azt hallottam, hogy a spiclik, provokátorok, a rendőrkémek nyüzsögnek körülöttünk, azért volt szükség erre a lépésre. Erősen vitatható, hogy helyes volt-e a magyarországi pártszervezet felsztása. Én amellett vagyok, ez elkerülhető lett volna. Nagyon furcsa és a munkásmozgalom szempontjából egészségtelen jelenség az, hogy a párttagság a tömegszervezetekben rövid ideig vezetés nélkül jobban helytállt, felszámolta nagyrészen a szektás hibákat, jobban helytállt magára hagyva, mint előzően a szektás vezetés mellett. Furcsa átmeneti jelenség, hiszen központi irányítás nélkül, pártmunka összehangolása nélkül, egységes irányvonal kitűzése nélkül, a belső és a nemzetközi helyzetnek marxista értékelése nélkül a párt nem lehet meg. Ez az az időszak, amikor a párttag megtudta, hogy nem a párttagságban van a szektás hiba, hanem a pártvezetésben volt. Ez az időszak vetette meg sok tekintetben a közvetlen a második világháború előtti és második világháború alatti időszak sikeres antifasiszta, németellenes egységfront kialakításának az alapját, ennek az időszaknak eredményeként került az Országos Ifjúsági Bizottság³⁹ kommunista vezetés alá. Ebben az időben számtalan [szociáldemokrata] pártszervezetben sikerült pozíciókat hódítani, amire szektás vezetés alatt nem gondolhattunk, mert hiszen opportunistának és pártellenesnek neveztek volna bennünket. Ezekben az időkben sikerült egyes szervezetek jóakarató szociáldemokrata vezetőivel jó kapcsolatba lépni, és a szociáldemokrata párttagsággal szintén jó kapcsolatot teremteni. Ez az időszak tehát megvetette az alapját a későbbi időszaknak, amikor szociáldemokrata baloldali vezetők kommunistákkal együtt munkálkodtak a második világháború idején a német fasiszták ellen.

Most szeretnék néhány szót szólni a felszabadulás utáni időszakról. Rákosi, Gerő elvtársak és a többiek, akik a Szovjetunióból tértek haza, nem siettek összehívni, egybegyűjteni az illegális párttagokat, így nem is támaszkodhattak rájuk, csak egy kis részükre. Tovább is hallottuk, hogy a magyar párt, az itthoni szervezetek nyüzsögnek a rendőrkémektől, spicli, provokátoroktól. Elvégre, ha az még igaz is lett volna, akkor ezek a rendőrkémek, spiclik ész nélkül hagyták volna el a felszabadulás utáni időben az országot, hiszen ezek ismertek bennünket és jobban féltek tőlünk, mint most fél a reakció. A másik érv, amit ellenünk felhoztak, hogy mi szektások vagyunk. Világos, hogy mi sem spiclik, sem provoká-

torok nem voltunk. De az is igaz, hogy nem mi voltunk szektások, hanem azok az elvtársak, akik nem kívántak ránk támaszkodni. Gyanúsítgatás, igazságtalanság számtalan jelével minden illegális elvtárs találkozott és tűrhetetlenné vált a helyzet a Rajk-per után 1949-ben, amikor sok elvtárs áldozatul esett, még többet meghurcoltak, néhány elvtársnak pedig anélkül, hogy meghurcolták volna, ma is olyan a beosztása, a pártmunkája hogy avval az osztállyal, amelynek az ügyéért harcolt, nincs kapcsolata, nem is tud kapcsolatba kerülni, el van zárva a munkásosztálytól. Ezek közé tartozom én is. Ez nagyon fájó dolog. Sokan érezhettük a felszabadulás után azt, hogy a pártnak eddig szüksége volt ránk a felszabadulás előtt, de most már csak nekünk van a pártra szükségünk. A pártnak ma már nincs ránk szüksége. A megbecsülés, amit már annyit hallottunk emlegetni, elsősorban nem a kitüntetések osztogatása, a különböző hosszú levelek írogatása. Gondolok pl. a IX. kerületre, amely minden alkalommal, május 1-jén, április 4-én, november 7-én, az évfordulóra megír egy levelet, megköszöni a harcot, amit folytattunk, közben az elvtársaknak úgy látszik fogalmuk sincs arról, mennyi idők vagyunk, engem pl. felkértek, hogy az élen vonuljak fel, amennyiben egészségi állapotom megengedi. Gondolom azt hiszik, 60 éves vagyok. Ez annyira formális megbecsülés, meg kell mondanom, hogy a IX. kerületnek egyetlen aktívájára sem hívtak meg. Nem kétséges, hogy nem ilyen megbecsülést várnak az elvtársak, hanem megfelelő pártmunkában várnak megbecsülést, hogy tényleg a munkásosztállyal együtt és a munkásosztály élén harcolhassunk most is. A párt vezetéséről és a bizalom kérdéséről már volt itt szó. Véleményem szerint az egész politika, ezen belül a gazdaságpolitika és az illegálisokkal való bánásmód szerves egészet képez. Ez sztálini politika, sztálini módszer volt. Mit mutat a XX. Kongresszus utáni időszak? Kétségtelen, hogy vannak változások, vannak eredmények. Ezt senki sem tagadhatja. De az egész politikai kérdés, a politikai és gazdasági helyzetnek a mély elemzése, az igazi önkritika nem történt meg, sokszor ellentmondó nyilatkozatokat hallunk vezető elvtársaktól. Az intézkedések egy része is ellentmondásos. Ilyen ellentmondásos intézkedés, ami a 650 Ft-os fizetés minimalizálást megelőzte, bizonyos pártvezetők fizetésrendezése. Ami a pártfunkcionáriusokat illeti, úgy nyilatkoztak, hogy harcbavetés előtt a katona is dupla adag rumot kap. Ezeknek az elvtársaknak egy része egyáltalán nem ért egyet azzal, hogy a mai helyzetben indokolt lett volna ez a lépés. Mit mutatnak ezek az ellentmondásos intézkedések, maga az a zavar, amit tapasztalunk a párt felső vezetésében? Azt, hogy vannak bizonyos visszahúzó erők. Egyes elvtársak nem tudnak a

sztálini módszerekről igazán lemondani, nem tudnak a sztálini politikáról igazán lemondani. Nem képesek a XX. Kongresszus szellemét, a lenini módszert, a lenini szellemet igazán átvenni. Mert ha képesek lennének, nem lennének ilyen ellentmondásos intézkedések, ha képesek lennének, akkor az ő akaratuk találkozna a tömegek akaratával és az egész párttagság akaratával és minden menne simán és gyorsan. Nem így van. Nem vagyok jó politikus, nem vagyok elég taktikus ember, nem is tudom magam jól kifejezni. Hajdú [Gyula] elvtárs arról beszélt, hogy a párttagságra kell bízni, kiben van bizalma, kiben nem. Két elvtárs nevét szeretném említeni, akikhez nagyon fájdalmasan jutottam el. Nagyon hosszú ideig tiszteltem, becsültem ezeket az elvtársakat, ez Rákosi és Gerő elvtárs, akikről az a véleményem, hogy a párt érdeke lenne, ha ezek az elvtársak önként lemondanának a vezetésről.

CSILLAG PÁL: Két kérdéstről szeretnék egészen röviden beszélni. Meg kell mondanom, hogy nem készültem hozzászólásra. Az egyik kérdés, hogy az utóbbi időben megjelennek különböző sajtókiadványok, szépirodalmi művek. Meg kell mondanom, nagyon fáj nekem, hogy nem vagyok ezen a téren nagyon hozzáértő — bár kedvelem a különböző műfajokat. Legutóbb olvastam olcsó kiadványban a Májusi lendületet, Balázs elvtársnő könyvét⁴⁰ és nagyon szép részek voltak benne, ami lekötötte a figyelmemet. Bár én nem vagyok nemesfémés, vasas vonalon dolgozom, mégis ismertem nemesfémés elvtársakat, problémáikat, harcaikat és a sok szép, amiről a könyv írt, felemelő volt. Találtam hibákat és az illetékes elvtársaknak az ilyen kérdéseket jobban napirenden kellene tartani, hogy ez a műfaj jobban fejlődjön, eredményesebb lenne a munkánk és elérnénk azt, hogy nemcsak egyes régi elvtársak kisebb csoportokban, de a vezetők a tömegek felé is jobban tudnának beszélni. Biztosra veszem, hogy a nemesfémés elvtársak azt mondják, hogy a mi mozgalmunk erős baloldali mozgalom volt. Erős volt a kommunista mozgalom a nemesfémés iparon belül, és ez a könyvből még halványan sem látszott. Más ilyen hasonló műveknél is tapasztaltam ezeket a kérdéseket. Javasolnám azt, hogy illetékes elvtársak nagyobb gondot fordítsanak erre, és rendezzenek vitákat. Voltam már pár ilyen vitán, nagyon kevés volt megrendezve, és úgy láttam, az elvtársakat lekötötte a téma, és sokat tanultak belőle. Több elvtárs lényeges kérdéseket vetett fel. Én arra a részére szeretnék rámutatni, ami nem lett eléggé megvilágítva, hogy milyen hibák történtek, milyen mulasztások történtek nemcsak helyi, országos, és csak a Magyar Kommunista Párt viszonylatában. Látni kell azt is, hogy az

elkövetett hibák nemzetközi jellegűek, a munkásmozgalmon belül nemzetközi méretűek, jelentőségűek. Itt sem szabad megállnunk véleményem szerint. Mert a munkásmozgalmon belül elkövetett hibák, mulasztások, lényeges, súlyos hibák mellett látni kell a másik oldalát, hogy ezek az események lényegében az imperializmusra vezethetők vissza. Nem tudom, az elvtársak ezzel foglalkoztak-e. Azt hiszem, erről keveset beszéltünk. Más elvtársak is sokat gondolkoztak az eseményekről, többek között, azonkívül, amit felvetettek és elmondtak. Erre a részre is gondoltam és azt hiszem, erről keveset beszéltünk a pártban sajnos, keveset írtunk erről, keveset beszéltünk a nép felé, a fiatalság felé, és ez a kérdés bizonyos mértékben egyoldalú volt. Mire gondolok, elvtársak? Hogy nem eléggé világítottunk rá, hogy azok az események, azok a súlyos hibák és mulasztások, amik történtek, lényegében az imperializmus kezdeményezésére történtek. Tudjuk, hogy Berija és társai⁴¹ imperialista ügynökök voltak. Ezt nem kell külön megmagyarázni. Én azt hiszem, hogy egyoldalú volna a mi vitánk, ha nem mutatnánk rá arra, hogy az imperialisták módszere a munkásmozgalom gyengítésére nemcsak a szokásos formákban mutatkozott meg, hanem változtatnak is a módszereken, nemcsak intervenciókat szerveznek, nemcsak szabotázsokat szerveznek, vagy gyujtogatnak és háborút provokálnak, hanem ilyen módszerrel is dolgoznak és valahogy úgy néz ki, mintha mi erről a részről nem akarnánk beszélni, pedig azt hiszem, legalább itt kellene beszélni, azonkívül természetesen ami a sajtóban is volt erről és éppen eleget vitatkoztak róla. Szeretném, ha az elvtársak megértenék a hozzászólásomat, hogy azonkívül, hogy mi a belső ügyeket nézzük, ami rendkívül fontos, helyes, szükséges és nélkülözhetetlen, de legalább ugyanannyit kellene foglalkozni a másik részével, mert higgyék el az elvtársak, hogy mi itt valahogy megértjük egymást, de próbáljunk egy kicsit beszélni azokkal, akik keveset foglalkoznak a politikával, megértik-e, ha csak az egyik oldalát tudatosítjuk. Én azt hiszem, mind a két részével egyformán kell foglalkozni.

RÉVÉSZ ZSIGMOND: Kedves Elvtársak! Úgy röppentem ide váratlanul és készületlenül Zalaegerszegről, de azért egész röviden egyetlen egy kérdéssel szeretnék foglalkozni az itt elmondottakhoz kapcsolódva. Mégpedig arról, hogy a párt iránti megbecsülés, a párt iránti szeretet elválaszthatatlan a munkásmozgalom őseinek, a munkásmozgalom régi embereinek becsületétől, azok a tiszta emléketől nélkül. Mint egy kiélezett példát a mostani problémák között, ami a dolgozókat foglalkoztatja, egy aktuálisat kívánok itt érzékeltetni. Tito elvtárs szovjetunióbeli

látogatását⁴² a rádió, a *Szabad Nép* terjedelmesen, naponta állandóan közölte. A dolgozók, a párttagok is, ezzel értetlenül álltak szemben. Itt van egy új személyi kultusz, ezt a kérdést már egyszer lezártuk végérvényesen, most újra itt van. Magam is kicsit csömörrel fogadtam azt a tömjénezést, ami a *Szabad Nép*ben Tito elvtárs körül forgott. Magam is örülök annak, hogy Tito elvtársat ilyen lelkesen fogadták a Szovjetunióban. Azonban, hogy hogyan vélekednek erről a dolgozók, a párttagok is, például a mi üzemünkben, az én brigádomban egy fiatal tagjelölt, aki 3 évig volt határőr katona, becsületes dolgozó, azt mondta nekem: Révész elvtárs, énbelém 3 évig nevelték a határőrségen, hogy Tito egy láncos kutya és gyűlölni kell. Nekem a *Szabad Nép* akármit is közöl erről, nekem továbbra is láncos kutya marad, én ennek nem fogok tapsolni. De általában ilyen megfogalmazásban reagáltak erre a körülményre. Felmentem egy másik ügyben a városi pártbizottságra, ott a városi pártbizottság első titkárának elmondtam, hogy tudnak-e arról, hogy a dolgozók hogy reagálnak a *Szabad Nép*nek erre a hangulatkeltésére. Elmondotta az elvtárs, hogy persze itt nem személyi kultuszról van szó, hanem arról, hogy figyelembe kell venni, hogy Tito az 1917-es októberi forradalomban is harcolt, az elsők között volt, hogy a fasizmus elleni háború, amit a jugoszláv nép végigharcolt, az októberi forradalom óta páratlan a szabadságharcok történetében, és hogy a pártiroda közleménye után⁴³ Tito bemocskolva, kitzasztva, magára maradvá is megmaradt kommunistának, ez olyan nagy dolog és a világnak a lángrollobbanását mentette meg ez a barátság, az olyan nagy dolog, amit a *Szabad Nép* így akart érzékeltetni. Nem jól érzékeltette, mert ellenkező hatást ért el. A *Szabad Nép* mélységesen lebecsüli a magyar dolgozók színvonalát és ha a XX. Kongresszus szellemében akar a mi pártunk dolgozni, megvan rá a módja, megvan a lehetősége. A mi pártunk kibír minden igazságot, de akkor a tényeknek a tisztázásával, mindenki számára érthetően, szabadon hangot kell adni. Ezt várják tőlünk a párttagok és a pártonkívüli dolgozók is.

SZERÉNYI SÁNDOR: Kedves Elvtársak! Azt hiszem, hogy ezek a viták, amelyeket a Petőfi Kör rendez és talán elsősorban ez a mai vita, ahol a régi illegális elvtársak az új elvtársakkal együtt vesznek részt, felér egy nagybudapesti aktívával. Nem formálisan ér fel azzal, mert hiszen nincs mandátumunk, nem hívtak meg bennünket, mint egy ilyen aktívát, melynek tárgyalási és határozati joga van, de felér abban az értelemben, hogy legalább olyan mértékben kifejezi a párttagságnak a véleményét,

mint ahogy a nagybudapesti pártaktíva kifejezte: Elvtársak, én részt vettem eddig az összes ilyen megnyilatkozásokon, soha nem szólaltam fel, és ma sem akartam felszólalni. Csak azért szólalok fel mert, Rajk elvtársnő olyan problémát vetett fel, amely problémára azért kerülhetett sor, mert a pártunkban igenis már kinyílt az ablak, máris beáramlik az egészséges levegő, mert ma már lehet így beszélni, ahogy még néhány hónappal ezelőtt nem lehetett, mert megmutatkozik ma már a párttagság véleménye, és ez a vélemény mind jobban és mind következetesebben érvényesülni is fog.

Én sajnos ma pártonkívüli vagyok, pedig 13 és fél éves korom óta vettem részt a munkásmozgalomban, és 1929–31-ben a párt első titkára voltam. Elvtársak, én vagyok az, aki a párttörténelemben úgy maradt benn, Sas néven, illegális néven, mint aki nagyon súlyos hibákat követett el. Kétségtelen, nem tagadtam és ma sem tagadom, én is és elvtársaim is igen súlyos politikai hibákat követtünk el és konspirációs hibákat. De nemcsak hibákat. Először is, amikor a párt élére kerültem, 24 éves voltam. Nyilvánvaló, hogy abban a legnehezebb illegális időben, amikor mi, fiatal munkások — mert hiszen én is famunkás voltam, nem egyetemet végeztem azelőtt, hogy a párt élére kerültem — átvettük a vezetést, a legnehezebb körülmények között és mégis, hibáink ellenére, igen sok jóval járultunk hozzá a Kommunisták Magyarországi Pártjának munkájához. Hogy csak néhány példát említsek, komoly sztrájkokat szerveztünk Salgótarjánban, munkanélküli-tüntetésekkel és mi szerveztük a szeptember 1-i tüntetést⁴⁴ is. Ennek ellenére elvtársak, nagyon szomorú eset, hogy amikor bennünket a központi vezetőségből kizártak, akkor nem vizsgálták meg komolyan a kérdéseket, nem úgy vizsgálták meg a Kominternben ezt a kérdést, hogy 24–25–26 éves fiatalok vezették akkor Magyarországon a pártot, és ezeknek a fiataloknak, akik főleg munkások voltak, nem lehetett olyan tapasztalatuk, nem lehetett olyan elméleti tudásuk, hogy ne [sic] kövessenek el hibákat, hanem egyszerűen kurtánfurcsán kizártak bennünket. Azután még súlyosabb esetek következtek, amik nem tartoznak ide.⁴⁵ De tény az, hogy annak ellenére, hogy azok a vezetőségi tagok, akik közül nem egy itt ül most az elvtársak között, akik velem együtt dolgoztak, abban az időben velem együtt voltak a stáris bíróság előtt, a börtönben és velem együtt voltak kinn is, azok az elvtársak, akiket később megrágalmaztak, rendőrspicli és egyéb lehetlennél lehetlenebb vádakkal, — ma is párttagok. Én vagyok az egyetlen a vezetőségből, aki életben van, és akit a párt még ma sem rehabilitált,

és nem azért, mintha nem tudnák, hogy az ellenem felhozott vádak alaptalanok, hanem mert egyik-másik elvtársnak nem fekszik az, hogy a régi elvtársakat rehabilitálni kellene. Pedig, hogy nem a konjunktura-lovagság visz bennünket arra, hogy a rehabilitációért harcoljunk, amiről itt az elvtársak beszéltek, hogy pozíciót akarnak, autókat akarnak maguknak, az bizonyítja, hogy 9 éve vagyok Magyarországon, mint pártonkívüli népnevelő dolgoztam egész idő alatt és a legalacsonyabb munkát is ugyanolyan szívesen elvégeztem, mint akármilyen más munkát, amit a Kominternben, vagy Bécsben kaptam elvégezni. Tehát nem azért küzdünk a rehabilitációért, mert mi be akarunk ülni az autóba és fel akarjuk verekedni magunkat az első sorba, hanem azért, mert van kommunista becsület, mert aki 13 és fél éves korától a munkásmozgalomban dolgozott, börtönökben, akasztófákon keresztül, mert hajszálon múlt, hogy beszélhetek az elvtársakkal, annak ellenére, mi szívvel-lélekkel a kommunista mozgalom katonái voltunk, a börtönökben is és most is azok vagyunk. És most nem azért akarunk visszakerülni a pártba, hogy pozícióra tegyünk szert, hanem hogy segítsük a pártot, segítsük a régi tapasztalatainkkal, segítsük a lelkesedésünkkel, segítsük azzal a szerény tudásunkkal is, ami van, hogy ugyanúgy mint a múltban, nemcsak hibákat elkövetve, de komoly eredményeket elérve, építsük a szocializmust.

Itt elhangzott nagyon sok javaslat és sok helyes szó. De azt hiszem, ki kell egészíteni azzal, hogy a régi illegális munka tapasztalatát össze kell kapcsolni a mai helyzettel és így kell megtalálni a kivezető utat. Itt két kérdést szeretnék röviden érinteni. Az egyik kérdés a párttörténet kérdése és ami azzal szorosán összefügg, a rehabilitáció kérdése, a másik kérdés a párt további munkája, amit itt sok elvtárs említett, hogy lehet még egyszer elérni azt, hogy olyan lendülettel és lelkesedéssel dolgozzanak a párttagok, mint ahogy dolgoztak a régi illegális időkben és 1945–50-ben, mert tapasztaltam, hogy nagyon szépen, lelkesen dolgoztak 1949-ig. Azt hiszem, hogy döntő hibája a pártnak az volt, hogy soha egyetlen komoly kérdést elvileg nem tisztázott következetesen. Kezdve a proletárdiktatúra tapasztalatától, folytatva az ún. 10 éves frakcióharcok⁴⁶ tapasztalatán, folytatva a lebukások tapasztalatán, folytatva bármilyen komoly periódusán a pártmunkának, amikor egész vezetőséget váltottak le, a mai napig, ezeket a súlyos és fontos pártkérdéseket nemcsak párttörténeti, hanem ma is elevenül ható és élő kérdéseket nem tisztáztunk elvi síkon. Pl. Kun Béla szerepe⁴⁷ vagy mások szerepe 1919-ben, 1947-től napjainkig, tehát 9 év alatt, mióta itthon vagyok, annyiféle brosurában volt

ez már feldolgozva, hogy nem én, aki elég jól ismerem ezeket a kérdéseket, megszédülök tőle, és nem tudom, hogy végeredményben tisztára akarják mosni Kun Bélát, mint egy gáncsnélküli lovagot, vagy pedig fel akarják deríteni Kun Béla szerepét, amire volt sok pozitívum és volt sok negatívum. Ugyanez vonatkozik az ún. II. Kongresszuson választott vezetőségre,⁴⁸ ugyanez vonatkozik pártunk 1936-os feloszlatására és vonatkozik még, nem akarok sokat sorolgatni, egész sereg más kérdésre. Most arról beszéltek az elvtársak, hogy a Munkásmozgalmi Intézetben felülvizsgálják a XX. Kongresszus szellemében a párttörténetet. Azokból a cikkekből, amik idáig megjelentek én nem látom, hogy a leghelyesebb irányban történne ez a felülvizsgálat. Persze még a kezdet kezdetén vagyunk. De azért szeretném az elvtársak figyelmét ráirányítani erre a kérdésre. Azt hittem, hogy éppen a XX. Kongresszus után van itt a legnagyobb alkalom erre. A pártban az illetékes elvtársaknak bele kellene ebbe vonni a régi illegális elvtársakat is, szerintem nem 3-4 embernek kellene a központi szervezetben intézkedni, hanem széles körben kellene előkészíteni és azután egy csúcsszerv végleges formába önteni. Meg kellene vitatni a párttörténet egyes fejlődési periódusait és valóban becsületesen és őszintén megvizsgálni, hogy az egyes irányzatokban egyes személyek hogyan viselkedtek, mi volt a tevékenységükből helyes, mi volt a tevékenységükből helytelen, és így végre megvetni annak a párttörténetnek az alapját, melyből az ifjúságunk tanulhat és nemcsak az ifjúság, hanem minden egyes párttag, akármilyen öreg, mint például én 51 éves vagyok és nálam még sokkal idősebbek, a 70 évesek is tanulhatnak belőle. Ebből azonban én azt gondolom, csak akkor tanulhatnak, ha az a bizonyos rehabilitációs folyamat, amiről beszéltem, egyrészt a személyekre, másrészt egyes periódusokra kiterjed. Én nem arról beszélek, mint ahogy Kun Béla elvtárs esetében sem arról beszéltem, hogy mossuk teljesen tisztára, vagy mocskoljuk be ismét, éppen ellenkezőleg, arról beszélek, hogy a személyeknek is objektíve, pártszerűen állapítsuk meg a pozitív és negatív tevékenységét. De ugyanígy az egyes irányzatoknak is. Az elvi kérdést hozzuk ki, mert nem az a legfontosabb szerintem, hogy kit tisztázunk és kit marasztalunk el továbbra is, vagy kinek a rehabilitációja elől zárkózunk el továbbra is, vagy akár véglegesen, hanem hogy az elvi kérdéseket tisztázzuk, mert csakis ezeknek az elvi kérdéseknek a lenini szellemben való tisztázása alapján lehet a mai politikát kidolgozni. Lenin elvtárs azt mondta, hogy a legjobb politika az elvi politika. Sajnos ezt még a mai napig sem lehet maradéktalanul megvalósítottak tekinteni annak ellenére, hogy nagyon sok hivatkozás

történik a XX. Kongresszusra, és nagyon sokszor halljuk azt, hogy most a XX. Kongresszus szellemében minden megváltozik és maradéktalanul visszatérünk a lenini normákra, a lenini elvekre. Azt gondolom, hogy a legdöntőbb és legfontosabb ezeknek a kérdéseknek a maradéktalan tisztázása, értem a párttörténet alatt mai napjaink történetét is, nemcsak a múltat. A pártaktíva, ami nemrég zajlott le, ma már párttörténeti tény, párttörténet az is, ami tegnap volt. Tehát ha végigmegyünk az egész párttörténeten és tisztázzuk azokat a kérdéseket elvhűen, becsületesen megállapítva, hogy kik voltak azok, akik tényleg előmozdították a párt munkáját, hogyha követtek is el több hibát, és kik azok ma, akik előmozdítják, vagy elő akarják mozdítani a párt munkáját, ha szintén követnek is el hibát, azt hiszem, megtaláljuk azt az egységfrontot, úgy a párton belül, mint a párt és a tömegek között, amelyre szükség van ahhoz, hogy ismét régi és új lelkesedéssel vessük bele magunkat a pártmunkába és ismét olyan lelkesedéssel indítsuk meg a pártmunkát, mint amilyen lelkesedéssel mind az illegális mozgalom idején, mind pedig a felszabadulás első éveiben tapasztaltuk. De csodálkozom azon, hogy ugyanazok az elvtársak, akik például 9 év óta folyton gátolják az én rehabilitációm, noha azokat, akik miatt engem nem akartak rehabilitálni, akiket rendőrspiclinek neveztek és én védtem őket, azokat már mind rehabilitálták, sőt a legtöbbnek régi tagságát is visszaadták.⁴⁹ Nemcsak egy ilyen személyi kérdéstről van szó. Fel lehetne tenni a kérdést, hogyha mi, akik a szeptember 1-jét megszerveztük és sok minden pozitívumot csináltunk, a Horthyék, Töreký és Szemák⁵⁰ tanácsa előtt védjük a párt ügyeit, azokat 25 éven át nem rehabilitálják. Olyan súlyos büntetést érdemelnek ilyen 24–25 éves forradalmárok? Miért mérünk olyan különböző mértékkel? Azok, akik nálunk sokkal súlyosabb hibákat követtek el, miért nem alkalmazzák ezek az elvtársak azokat az elveket saját maguk részére is, miért hogy a mi részünkre alkalmazták és önkényesen kitartanak mellette, mind a mai napig? Azt hiszem ez a kettősség, amire több elvtárs felhívta a figyelmet, hogy felemelik egyes funkcionáriusok fizetését, ugyanakkor pedig magyarázzák a munkásoknak, hogy az élet-színvonal emelése nagyon nehéz kérdés. Mert először meg kell előzni a termelékenység növekedésének, ami önmagában igaz, és helyes, csak hogy ugyanúgy kellene, hogy vonatkozzék ez a funkcionáriusokra is és ne csak a munkásokra. Ilyen és hasonló kettősség nagyon sok van ma még a párt munkájában és a munkásság ezt nem veszi jónéven tőlünk.

Vannak elvtársak, akik azt mondják, hogy csak az intelligencia az, aki elégedetlenkedik és a munkások alapjában véve meg vannak elégedve a helyzettel. Én azt hiszem, hogy itt óriási tévedésben vannak ezek az elvtársak. Én ugyanis éppen mivel elég alacsony fokon dolgozom, hallom a munkások véleményét, jobban, mit azok, akik egy bizonyos mértékig izolálva vannak ma a munkásoktól. A munkások sajnos káromkodásokban fejezik ki sokszor a véleményüket. Ez nem azt jelenti, hogy ők kevésbé bírálják a pártvezetést, vagy a pártot, mint azok az intellektüellek, akik itt szólaltak fel, vagy másutt, és kritizálnak, hanem súlyosabbat. Azt jelenti, hogy ők meginogtak a párt iránti bizalmukban, ők már általában a pártban kezdenek kételkedni. Nem mondom, hogy kételkednek, de már kezdenek kételkedni. Azt hiszem, minden kommunistának, akár zsebében van a párttagsági könyve, akár nincs, az a kötelessége, éppen azért tárja fel őszintén a hibákat, azért vessen véget egyszer s mindekkorra, hogy át lehessen térni a komoly tömegmunkára, mert addig a komoly tömegmunkára nem lehet áttérni, amíg mindenhol ez a kettősség mutatkozik meg, hogy vizet prédikálunk és bort iszunk.

Befejezésül elvtársak még néhány szót szeretnék mondani. Az én időmben, az 1929–31-es években a legjobb eredmény az volt, hogy a pártnak ezer tagja volt, de az ezer tag köré kb. 15–20000 szimpatizáns sorakozott fel. Ez is nagyon kis szám és mégis ezzel a kis csoporttal mi igen komoly eredményeket tudtunk elérni, súlyos hibáink ellenére is. Milyen jó eredményeket tudtunk volna elérni, ha okosabbak, tapasztaltabbak lettünk volna, kevesebbet frakcióztunk volna és az összes energiánkat és erőnket csakis és kizárólag a munkásosztály érdekében gyümölcsöztettük volna. Ugyanez vonatkozik a mai helyzetre is. Ha mindannyian összefogunk, akik végeredményben azt akarjuk, hogy a szocializmust felépítsük, azt akarjuk, hogy ismét megbecsülni tanuljunk a kommunista nevet, azt akarjuk, hogy a tömegek ne káromkodjanak, ha népnevelői tevékenységben fordulunk hozzájuk, hanem ugyanolyan bizalommal forduljanak hozzánk a kérdéseikkel, problémáikkal és megértsék még azt is, ha nem tudjuk pillanatok alatt, sőt talán hosszú hónapok alatt sem az életszínvonalat olyan ütemben emelni, ahogy ők szeretnék — akkor elérjük céljainkat. Meg vagyok róla győződve, hogy a munkások, ha őszinte szóval fordulunk hozzájuk, ha azt látják, hogy valóban okultunk a hibákból, ha azt látják, hogy egységgé forrtak a munkások, ahogy azt megtették már néhány országban, így például Lengyelországban és elsősorban a Szovjetunióban, akkor bizonyos, hogy a munkások ismét hallgatnak a

párt szavára, követni fogják a pártot, és támogatni fogják abban a nehéz munkában, amit a szocializmus építése jelent és amelynek a célja végeredményben a szocializmus felépítése, a kommunizmus megvalósítása.

UJHELYI SZILÁRD: Már körülbelül fél órája levelezek itt Tánczos elvtárrsal, abban az ügyben, hogy felszólaljak-e vagy sem, ti. én azt ál-lítom, hogy lényegileg nincs sok értelme a felszólalásnak, hiszen azokat a kérdéseket, amelyeket itt felvetettek és elhangzottak, nagyrészt olyan kérdések, amelyekre nem én vagyok illetékes válaszolni, másodsorban pe-dig olyan kérdések, amelyekről nekem sok vitatkoznivalóm nincs. Mégis szeretnék két dolgot röviden érinteni, remélem kitelik a 10 perces enge-délyezett beszédidőből. Nem egészen értettem egyet azzal a megfogal-mazással, hogy itt a mai megbeszélésnek a tárgya lényegileg történelmi kollégium. A marxisták számára a történelem tanulmányozása és a tör-ténelem fejtegetése nem öncél, hanem azért tanulmányozzuk, hogy alkal-mazzuk a jelenre és következtetéseket vonjunk le belőle a jövőre nézve. Úgyhogy nem azért szeretnék szemrehányást tenni, hogy eltértünk et-től a kitűzött tárgytól, hanem szerintem nem éltünk egyszerűen azzal a lehetőséggel, amit ez a tárgy adott és amiről kellene beszélni.

Itt kapcsolódnék ahhoz, hogy mikor kerültem én a munkásmozga-lomba. Abban a periódusban kerültem, amikor a munkásmozgalom az in-ternacionálé VII. Kongresszusa⁵¹ után 1935-ben abban a fázisában volt, hogy komoly és eredményes harc kezdődhet, világviszonylatban megvolt a lehetőség arra, hogy ilyen harc kezdődjék, megvolt a lehetőség a szek-tarianizmusból való kinövésre, a széles tömegkapcsolat megteremtésére. Tehát ebben az időben tulajdonképpen más vonatkozásban is, a népfront megteremtésének a kérdése került napirendre. Azért csodálkozom azon, hogy akkor, amikor ezekben a napokban tulajdonképpen olyan nagy je-lentőségű esemény történt az országban, ami döntő fordulatot jelent a népfront életében,⁵² nem beszéltünk arról a kérdéstről, vajon mennyiben döntő ez a fordulat. Mi a népfront megteremtése érdekében meglehetősen régóta, a felszabadulás előtt is több-kevesebb eredménnyel, persze azt kell mondanom, hogy inkább kevesebb eredménnyel, hiszen nem tudtunk szé-les tömegeket magával ragadó mozgalmat létrehozni, de a felszabadulás után is állandóan problémákkal küzdve, harcoltunk azon, hogy a nép-frontot megteremtsük. 1953-ban — akik ott voltak — láthatták,⁵³ hogy valóban megvolt egy közhangulat az országban, hogy most át tudunk olyan értelemben törni, hogy a népfront valóban komoly, teljes mérték-ben tömegmozgalommá váljék. A népfront vezetőségének beszámolójával

kapcsolatban felsorolják azt, hogy 1953 után lényegileg helytelen nézetek elleni harc akadályozta meg a pártot és a népfrontban dolgozó elvtársakat abban, hogy a népfront valóban hatalmas tömegmozgalommá váljék. Rövid az idő, hogy ennek az elemzésébe belemenjünk. De azt hiszem, hogy abból kellene kiindulni lényegileg, hogy vajon a népfront, az mire való? Vajon a népfront egyszerűen csak a hajtószíjnak olyan értelmezése, hogy az arra való, hogy a párt központi irányvonalát, az egyirányú közlekedési vonalnak megfelelően levigye a tömegekhez, közvetítse a tömegekhez? Azt hiszem, mi ezt a módszert kipróbáltuk, és ez a módszer nem nagyon vezetett eredményre, mert lényegileg nem tudtunk hozzáférni azokhoz a tömegekhez, akikhez hozzá kellett volna férni. Azt hiszem, hogy a népfrontnak akkor van tartalma, ha valóban azzá válik, — ezen az értekezleten sok szó esett József Attiláról, ahogy ő mondotta — a hozzáértő nép okos gyülekezetévé válik. Tehát nemcsak elfogad feülről jövő intervenciókat, hanem ugyanakkor azt a szerepet is szolgálja, éppen a párt érdekében, hogy érzékelje közvetlenül a tömegekben lejátszódó spontán folyamatokat is. És akkor amikor ma a lenini normákhoz való visszatérésről beszélünk, nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy milyen jelentősége van pontosan ezek tanulmányozásának, milyen jelentőséget tulajdonít ennek Lenin. Ezeknek a tanulmányozása, ezeknek a felszínre hozása, az ezekbe való bekapcsolódás és a párt vezető szerepének ezen a porondon való kivívása jelenti véleményem szerint a párt igazi vezető szerepét, nem adminisztratív eszközökkel megvalósítani, nem dekretumokkal, hanem ténylegesen politikai harcban, a tömegek hatalmáért folytatott napi harcban megvalósítani igazi vezető szerepét...

UJHELYI SZILÁRD után MEZŐ IMRE.

Zárszó: KISS KÁROLY

KISS KÁROLY (a beszéd vége): ...kár, hogy az abesszin hasonlat kedvéért, amiért igen nagy tapsot kapott, ezt a másik hasonlatot elfelejtette. Pedig biztos ezért is megtapsolták volna az elvtársat, ha ezt elmondta volna. Elvtársak, amint az imént mondtam, aki azt gondolja, hogy egy ilyen vitán keresztül minden kérdés holnapután megoldásra kerül, az téved. Vannak fájó és beteg problémáink, nehézségeink és bizony vannak gazdasági bajok és nehézségek is, mert a szocializmus építésének útja nem sima, kiaszfaltozott úton megy. Valamennyien olvasnak, olvasásuk a munkásmozgalom történetét és ott is vannak zökkenők. Ezeket le kell küzdeni, és a mi pártunknak kell le küzdeni, az fogja ezt leküzdeni. Én meg vagyok győződve, pedig higgyék el, ha a jelenlevők között

sok elvtársat időnként elfog a keserűség, hát bizony engem sem került el az utóbbi esztendőekben az ilyen keserűség — én meg vagyok győződve, hogy mi helyes úton megyünk előre és mindaz, ami még akadály, ami még nehézség, a XX. Kongresszus légkörében, a XX. Kongresszus által feltárt szabad úton, a mi pártunk elég erős lesz arra, hogy leküzdje és egy nyugodtabb, az elmúlt esztendőiben tapasztalt keserves dolgoktól mentes pártmunka, az országépítő munka fog előttünk állni. Egyet-mást addig még el kell intézni, azt a mi pártunk rendbe fogja hozni, amit még rendbe kell hozni, arra még biztosíték talán az is, hogy vannak egészséges viták pártüléseken, pártbizottságokban, különböző egyéb körökben is, amelyek szintén arra mutatnak, hogy ezt az utat egy kissé meg kell gyorsítani. (Akit Nyári Mária elvtársnő küldött ide, 30 éve párttag és 500 Ft nyugdíjat élvez, írjon pár sort, és megvizsgálom, de itt most nem tudok ügyére válaszolni.)⁵⁴ Én eltekintek a mai beszélgetésünktől, mely másnak indult és más lett, én nem tartom ezt hibának, hogy a beszélgetés más lett. Egyik-másik felszólalónak nyugodtan elengedtem volna a felszólalás egy részét, mert az szerintem nem vitte előre a dolgokat, de hát, elvtársak, ebbe is bele kell nyugodni. Hát sok vitánk lesz, sokszor jövünk össze, akkor ezek lecsiszolódnak és el fogunk jutni odáig, hogy pozitív javaslatokat, csupa értékes javaslatokat fogunk kapni. Ma még nem ez a helyzet, mert még nagyon az elején vagyunk az ilyen vitatkozásnak, és beszélgetéseknek. Többet nem tudok mondani és ne várják tőlem a felszólalók — sokak felszólalását nem volt alkalmam végighallgatni⁵⁵ — hogy tőlem minden problémájukra választ kapjanak. Aki nem kapott ma választ, kap egy másik vita alkalmával választ. Meggyőződésem, hogy részemre is nagyon tanulságos, hogy ezen a vitán résztvettem, annak sok-sok pozitív és egynéhány negatív részével együtt.